

Radar alatt

A transz emberek elleni erőszak dokumentálása

TRANSVANILLA
transznemű egyesület

TGEU

Nevezd meg! - Ne add el! 4.0 Nemzetközi (CC BY-NC 4.0)

Ez egy ember által olvasható formája (és nem helyettesítése) a licensznek. Hivatkozással a művet szabadon:

Megoszthatod – másolhatod és terjesztheted a művet bármilyen módon vagy formában

Átdolgozhatod – származékos műveket hozhatsz létre, átalakíthatod és új művekbe építheted be

Javasolt hivatkozási forma

Fedorkó Boglárka és Sanjar Kurmanov (2021) *Radar alatt: A transz emberek elleni erőszak dokumentálása*
TGEU Transvanilla

A jelentés letölthető a transvanilla.hu oldalon vagy kérhető a szervezet@transvanilla.hu e-mail címen.

Radar alatt – A transz emberek elleni erőszak dokumentálása

Szerzők | Boglarka Fedorko and Sanjar Kurmanov

Szerkesztő | Masen Davis

Korrektor és borítóterv | Lukas Berredo

Belív | Yves Sanglante

Magyar fordítás | Transvanilla

Megjelenés | 2021 Október

ISBN | 978-615-80729-7-7

Köszönetnyilvánítás

A Transvanilla köszönetet szeretne mondani közép-kelet-európai, valamint közép-ázsiai partnereinek és a Transgender Europe (TGEU) ernyőszervezetnek a ProTrans projekt különböző szakaszainak megvalósításában történő részvételükért.

A TGEU egy tagságon alapuló szervezet, amelynek célja az európai és közép-ázsiai transz emberek jogainak és jólétének előmozdítása.

Jelen dokumentum a ProTrans projekt keretében készült az Egyesült Államok Külügyminisztériuma, a Demokrácia, az Emberi Jogok és Munkaügyek Iroda által finanszírozva. Bureau of Democracy, Human Rights and Labor.

TARTALOMJEGYZÉK

Összefoglaló	04
Bevezető.....	06
Szabályozási fejlemények 2015–2020	10
Erőszak megfigyelése a projekt keretében.....	14
Gyilkosságok	16
Extrém fizikai erőszak	19
Bántalmazás	24
Pszichikai erőszak.....	28
Országok bemutatása	34
Magyarország	34
Kirgizisztán.....	40
Moldova.....	49
Szerbia.....	56
Törökország	62
Szabályozási javaslatok.....	68

ÖSSZEFOGLALÓ

A transz emberek előítéletek által motivált diszkriminációval szembesülnek az élet minden területén, beleértve az oktatást, a munkát, az egészségügyet, a lakhatást és más szolgáltatásokat. Míg néhány nyugat-európai ország javított a transz emberek jogi helyzetén az elmúlt évtizedben, és átültették az önrendelkezés jogi elvét a nem jogi elismerésre irányuló folyamatokban, addig Közép-Kelet-Európában és Közép-Ázsiában (a továbbiakban: CEECA, angolul: Central-Eastern Europe and Central Asia) csak marginális jelentőségű pozitív jogi változások történtek a transz közösségek tekintetében.

A Transgender Europe (TGEU) 2008 óta működik együtt aktivistákkal a Trans Murder Monitoring (TMM, magyarul Transz Gyilkosság Megfigyelés) program keretében a transz emberek által megélt erőszak kutatása kapcsán.¹ 2014-ben a TGEU elindította a ProTrans projektet,² amely a transz emberek elleni erőszakra fókuszál a CEECA régióban. Ekkortól kezdve a projekt bizonyítékokat gyűjtött a transz emberek áldozattá válásával kapcsolatban, valamint forrást nyújtott az aktivistáknak, hogy érdekképviselői legyenek a jobb szabályzatok kialakításának, amelyek javítanák a transz emberek élethelyzetét.

A jelen jelentés összefoglalja a ProTrans projekt kulcseredményeit 2015 és 2020 között. Az ebben az időszakban öt országból (Magyarország, Moldávia, Kirgizisztán, Szerbia és Törökország) származó projektpartnerek erőszakos eseteket gyűjtöttek a saját kontextusukban. Az adatok szomorú képet festenek a transz emberek elleni, állam által finanszírozott és nem állami erőszakos cselekményekről, a következő központi trendek mentén:

¹ <https://transrespect.org>

² <https://tgeu.org/pro-trans>

- Az összegyűjtött esetekben a támadók többsége magánszemély. Lehetnek járókelők, tulajdonosok, szexmunkások ügyfelei vagy magukat ügyfélnek álcázó személyek. A dokumentált esetek túlnyomó többsége nyilvános helyen történik, ami jelzi a transz emberek biztonságának hiányát és szükségüket a bujkálásra.
- Közös a családtagok által elkövetett erőszak a ProTrans-partnerségben részt vevő összes országban, különösen a fiatal transz emberek által megélt megalázás, zaklatás vagy a családjuk által történő eltaszítás életük korai szakaszában.
- A transz emberek által megélt erőszak jelentős részét a rendőrség vagy egyéb jogalkalmazó szervek követik el, különösen az olyan országokban, ahol a transz szexmunkásnépesség látható mértékű, így Szerbiában és Törökországban. Ez a jelenség a rendőrségbe vetett bizalom hiányához és kevés jelentett esethez vezet. A partnerek feltárták, hogy ha bűncselekmény áldozataivá válnak, a transz emberek csak végső esetben fordulnak a rendőrséghez.
- Kirgizisztánban (és egyéb közép-ázsiai országokban) a fő vonalhoz tartozó média szintén fontos szerepet játszik a transz közösségek elleni negatív viselkedésre történő buzdításban. Gyakran kísérik a rendőrségi cselekményeknek, és filmre veszik, hogyan viselkednek a transz emberekkel a gyakran erőszakos és bántalmazó rendőri erők.

Rendkívül nehéz és nagy kihívás megküzdeni az ilyen típusú transzellenes erőszakkal a CEECA-régióban, ahogy ezt később jelen kiadványban bemutatjuk. A TGEU hálás a kulcspartnereitől (Geten/Szerbia, GENDERDOC-M/Moldova, Labrys/Kirgizisztán, Red Umbrella/Törökország és Transvanilla/Magyarország) származó számos ötletért, stratégiáért és kemény munkáért. Külön köszönet a projektmenedzsereknek, akik ebben az időszakban a projektet vezették, azaz Fedorkó Boglárkának, Akram Kubanicsbekovnak és Sanjar Kurmanovnak. Ezenfelül a TGEU ki szeretné fejezni megbecsülését a közép-kelet-európai és közép-ázsiai partnerei felé a ProTrans projekt különböző szakaszainak megvalósításában történő részvételükért.

BEVEZETŐ

A TGEU 2014 óta dolgozik együtt közép-kelet-európai és közép-ázsiai (CEECA), közösségi alapú LGBT- és transz szervezetekkel a transz emberek ellen elkövetett erőszak és emberi jogi jogsértések monitorozása kapcsán az adott régióban. A projektnek érdekképviseleti eleme is van, így a monitorozáson keresztül gyűjtött transz ellenességet igazoló adatokat felhasználták arra is, hogy a döntéshozókat megcélozzák a transz emberek emberi jogi helyzetének javítása érdekében. A projektpartnerek közösségi alapú támogatást is nyújtottak az erőszak áldozatainak, valamint növekvő tudásra tettek szert a jótételi lehetőségekről a transz közösség tagjai számára.

A projekt számokban (2016 októberétől 2020 októberéig):

- 2551 jogsegélynyújtás,
- 865 pszichoszociális tanácsadás,
- 69 panasz benyújtása,
- 7 stratégiai jelentőségű peres ügy bíróság elé vitele,
- 10 érdekképviseleti anyag megírása,
- 27 érdekképviseleti beadvány megírása,
- 14 kampány lefolytatása,
- 30 emberi jogi jogvédő képzése.

A projekt második évében a TGEU kiadott egy publikációt³ azzal a céllal, hogy bemutassa a partnerek munkáját, és szisztematikusan adatokat szolgáltasson a CEECA-régióban, ahol a transz emberek áldozattá válásáról és a transzellenes erőszakról szóló bizonyítékok ritkák és anekdoták útján terjednek. Ezt annak érdekében tették, hogy javítsák a jogi szabályozást a transz emberek elleni diszkrimináció és erőszak megelőzése és leküzdése érdekében. A jelentés részletes információkat tartalmazott a transz közösségek elleni erőszakról, amelyeket a következő szervezetek monitoroztak:

- Geten, Szerbia,
- GENDERDOC-M, Moldova,
- Labrys Kgyrgyzstan, Kirgizisztán,
- Red Umbrella, Törökország,
- Transvanilla, Magyarország.

³TGEU (2015). *For the record. Documenting violence against trans people. Experiences from the ProTrans "Protecting transgender people from violence" project.* Available: https://tgeu.org/wp-content/uploads/2013/11/TGEU_protrans_publication_1_Nov.pdf Magyar verzió: <https://transvanilla.hu/infografikak/letoltesek/protrans-tapasztalatok-2015>

„A transz emberek elleni erőszak dokumentálása” című kiadvány borítója

Miután a jelentést közzé tették 2015-ben, a partnerség kibővült mivel szervezetek csatlakoztak Örményországból, Grúziából, Moldovából, Ukrajnából, valamint Oroszországból⁴. Ezen felül a partnerek nemzeti és regionális kampányokat terveztek, és valósítottak meg annak érdekében, hogy felhívják a figyelmet a transzellenes erőszakra a Transznemű Emlékezés Napja alkalmából, amely egy évente, november 20-án tartott megemlékezés a meggyilkolt transz emberekről. Mindegyik kampány fő eleme egy videó volt, amely bemutatta a transz emberek elleni erőszakot, valamint megfogalmazott egy üzenetet a közösség számára, amely kiegészült a transz emberek és aktivisták történeteivel, a transz közösség egyes alcsoportjainak (szexmunkások, fogvatartottak) érő erőszak mélyebb elemzésével, valamint vizuális anyagokkal amelyeket a közösségi megemlékezésekkor és online cselekményeknél lehetett használni.

Jelen kiadvánnyal az a célunk, hogy újra elemezzük a 2015-ben közzétett jelentésünk óta bekövetkező jogi és szabályozási fejleményeket – mind transzpárti és transzellenes irányban – a régión belül és kívül. Ezenfelül bemutatjuk a ProTrans projekt monitorozó részének eredményeit, amellyel felhívjuk a figyelmet a a régión belüli transz csoportok tapasztalataira a transz emberek áldozattá válásával kapcsolatban. Továbbá kiemeljük a partnerországokban fennálló helyzetet. Végül részletezzük a döntéshozóknak tett javaslatainkat a CEECA-régió belüli transz közösségek biztonságának és jólétének javítása érdekében.

⁴TGEU (2016). *Documenting violence against trans people Experiences from Armenia, Georgia, Germany, Moldova, Russia, and Ukraine*. Elérhetőség: https://tgeu.org/wp-content/uploads/2017/04/FortheRecord_FINAL.pdf

Transznemű emlékezés napja, videók (2016-2020)⁵

⁵ Transznemű emlékezés napja: <https://tgeu.org/tdor/>, <https://transvanilla.hu/informaciok/informaciok/altalanos/transznemu-emlekezes-napja>

SZABÁLYOZÁSI FEJLEMÉNYEK, 2015–2020

A transz emberek világszerte kriminalizációval, diszkriminációval és a nemi alapú erőszak kiemelkedő szintjével találkoznak. Nemzeti szinten korlátozott figyelem irányul a transz emberek sokszor elviselhetetlen életkörülményeire, különösen a CEECA-régióban. Ennek ellenére a 2015–2020 közötti időszakban több nemzetközi szervezet is foglalkozott a transz emberek szükségleteivel. Számos fontos és előremutató nemzetközi védelmi mechanizmus javíthatja a transz emberek biztonságát és kikezdheti a transzellenes szabályokat a régióban.

A transz közösségek globális igyekezetében mérföldkő volt a **Betegségek Nemzetközi Osztályozásának (BNO) 11. felülvizsgálatának** – angolul: International Classification of Diseases (ICD-11) – **elfogadása** az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 72. ülésén, 2019-ben, ahol a WHO hivatalosan is elfogadta a BNO-11-et. Ebben a standardokat meghatározó osztályozásban eltávolították a transzneműséggel összefüggő kategóriákat a Mentális és viselkedészavarok főcsoportból, ami azt jelentette, hogy a BNO-11 hivatalosan is kimondta, hogy a transz identitás nem pszichológiai betegség.⁶ Ennek ellenére a betegségként kezelés teljes megszüntetése a CEECA-régióban, ahol a nem jogi elismerésére irányuló eljárások még mindig magukon viselik a patologizáció hagyatékát, még messze van.

⁷ A Szociális Jogok Európai Bizottsága úgy találta, hogy az a jogi követelmény, miszerint Csehországban ahhoz, hogy egy transznemű személynek elismerjék a nemi identitását, orvosi sterilizáción kell átesnie, súlyosan befolyásolja a személy egészségét, fizikai és pszichikai integritását, valamint önbecsülését. Még a nemzetközi szervezetek tiszta és közvetlen, a sterilizációról hozott döntése fényében sem változtatta meg Csehország a jogi nemmel kapcsolatos eljárását.

⁶ Lásd még: <https://transvanilla.hu/mostantol-hivatalosan-nem-leteznek-a-transzszexualizmus-mint-betegseg> <https://tgeu.org/icd-11-depathologizes-trans-and-gender-diverse-identities/>

E jogi eljárások megalázó és önkényes feltételeket kívánnak meg annak érdekében, hogy valaki megváltoztathassa nemét a hivatalos iratokban. A régióon belül Bosznia és Hercegovina, Kazahsztán, Koszovó, Lettország, Montenegró, Románia, Szerbia, Szlovákia, Törökország és a Cseh Köztársaság⁷ sterilizációt követelnek meg a nem jogi elismerésének előfeltételként, míg a CEECA-régióon belül az összes olyan ország, ahol létezik a nem jogi elismerésére irányuló eljárás, megköveteli a mentális egészségről felállított diagnózist.⁸

A Jogyakarta Alapelvek plusz 10 (YP+10) 2017-ben került elfogadásra az eredeti Jogyakarta Elvek kiegészítéseként, amelyek nemzetközi emberi jogi szakértők egy csoportja által felállított nemzetközi elvek a szexuális irányultság és a nemi identitás kapcsán. Az YP+10 javasolja az államoknak, hogy szüntessék meg az állam által finanszírozott vagy az állam által elnézett, egyes személyek életére szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt törő támadásokat. Valamint többek között javasolja az államoknak olyan intézkedések bevezetését, amelyek megelőzik, illetve védelmet nyújtanak az erőszak és a zaklatás minden olyan formája ellen, amely a szexuális irányultsághoz vagy a nemi identitáshoz kapcsolódik.

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa 2016-ban **független szakértőt nevezett ki a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló erőszak és diszkrimináció elleni fellépésre**, kezdetben hároméves időszakra, amelyet 2019 júniusában megújítottak. A független szakértő tematikus jelentéseket készített az Emberi Jogi Tanács és a Közgyűlés számára, beleértve a jogi elismerést és a betegségként való kategorizálás megszüntetését.⁹

⁸ Több információ az európai és közép-ázsiai transz emberek jogi helyzetéről itt található: <https://tgeu.org/trans-rights-europe-central-asia-index-maps-2020/>

⁹ <https://www.ohchr.org/EN/Issues/SexualOrientationGender/Pages/AnnualReports.aspx>

Az Európai Unió is kiemelten kezelte az LGBT-jogokat a napirendjében. Ugyan az Európai Bizottság LGBTIQ Egyenlőségi Stratégiája¹⁰ kihangsúlyozza „az LGBTIQ emberek jogi védelmének megerősítését a gyűlöletbűncselekmények, a gyűlöletbeszéd és az erőszak ellen”, és „javítani kívánja a transz és nem-bináris identitások, valamint az interszex emberek elismerését”, a valódi fejlődés lassú. Az utóbbi témában csak két állam alkotott Európában új, a nem jogi elismerésére irányuló eljárásokat az önrendelkezési jogra alapozva 2019 és 2020 között (Izland 2019-ben, valamint Svájc 2020-ban). A CEECA-régióban még ezzel ellentétes jogszabályok is születtek: 2020-ban a magyar és a kirgiz parlament teljes mértékben megszüntette a transz emberek nemének jogi elismerésére irányuló eljárásokat.

Magyarország és Kirgizisztán nem az egyedüli országok a régióban, ahol transz-ellenes szabályozás született, valamint állami támadások történtek a transz közösség ellen. A régióban több helyen vészesen megerősödött a transz-ellenes kommunikáció és a különböző transz-ellenes narratívák. Ezek a narratívák megerősítik a meglévő előítéleteket azáltal, hogy a transz embereket a veszélyes „genderideológiával” címkézik fel, amely, állításuk szerint, az uralkodó heteropatriarchális nézetek szerinti „normális állapot” eltörlésére törekszik. Ez a közhangulat a régióban mindenütt hozzájárul a transz emberekkel szemben elkövetett diszkrimináció és erőszak felerősödéséhez. 2020-ban, a Covid-19-válság alatt a román parlament szerette volna megtiltani a társadalmi nem tanulmányok folytatását (amit később alkotmányellenesnek találtak). Kazahsztánban pedig a nem jogi elismerésére irányuló eljárás korhatárát 18-ról 21 éves korra növelték, míg Oroszországban javaslatot tettek (majd később visszavonták) a transz emberek olyan jellegű jogainak visszavonására, mint a nem jogi elismeréséhez, a házassághoz és a gyermekek neveléséhez való jog. Hasonlóan

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en

aggodalomra okot adó, az állami erőszakot, rendőri brutalitást és tömeges elnyomást mutató fejlemények következtek be Lengyelországban és Fehéroroszországban békés (LMBT) tüntetések alatt.

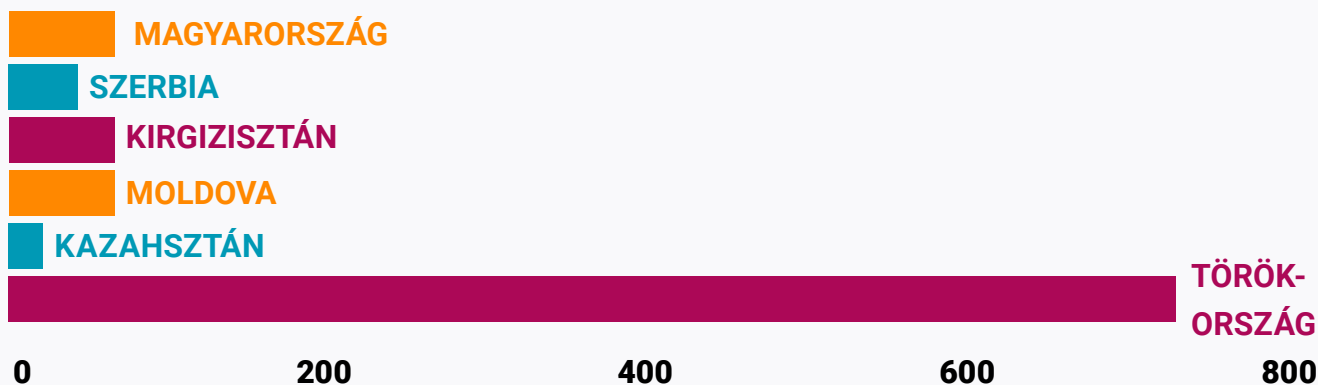
A Covid-19-válság alatt a transz embereket célzó tömeges támadások olyan konzervatív, genderellenes erők koncentrált erőfeszítésének eredménye, amelyek az Egyesült Államokból, Nyugat-Európából (Vatikán, Spanyolország, Portugália, Egyesült Királyság), valamint, újabban Közép-Kelet-Európából (Magyarország, Lengyelország) erednek. LMBT-ellenes kampányokat indítottak állami és civil szereplők a régióban mindenütt, amelyek egyrészt azért célozták a CEECA-régió belüli országokat, mert ott hiányzik a védelmező jogszabályi keretrendszer, másrészt a gyenge LMBT-szervezettségéből, valamint az LMBT csoportok kevésbé látható jellegéből kifolyólag. Az LMBT-ellenes populizmus emelkedése azon kulturális elfogultságra játszik, amely megbélyegzi a nem tradicionális nemi identitást, és amelyet nehéz leküzdeni az általános társadalom számára rendelkezésre álló, a transz emberek valódi életéről szóló helytálló információk hiányában. A transz emberekkel szembeni viselkedés leginkább Kelet-Európában és Közép-Ázsiában épül sztereotípiákra. Egy 2016-ban, a világ minden régióját szerepeltető, 23 országban készített, a transz emberekkel szembeni viselkedést vizsgáló közvélemény-kutatás szerint Oroszország, Magyarország és Lengyelország a leginkább transzfób országokhoz tartozik. A régióban nagyon jellemző a betegségként kategorizáló hozzáállás: Szerbiában az emberek 44 százaléka, míg Magyarországon az emberek 43 százaléka gondolja úgy, hogy transznak lenni mentális betegség.¹¹

¹¹ Ipsos (2018). *Global Attitudes Toward Transgender People*. Elérhetőség: <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/global-attitudes-toward-transgender-people>

ERŐSZAK MEGFIGYELÉSE A PROJEKT KERETÉBEN

A jelen fejezetben az első ProTrans-jelentés közzétételét, azaz 2015. október 1-jét követően bekövetkező eseteket vizsgáljuk. 2015. október 1. és 2021. február 15. napja¹² között összesen 953 diszkriminációs cselekményt vagy (gyűlölet)bűncselekményt számoltak össze a részt vevő szervezetek¹³ a ProTrans projekt számára végzett adatgyűjtés keretében. A törzsrésztvevő projektországok közötti esetmegoszlást az 1. számú táblázat mutatja be.

Jelentett esetek

1. táblázat: A törzsrésztvevő partnerországok közötti esetmegoszlás

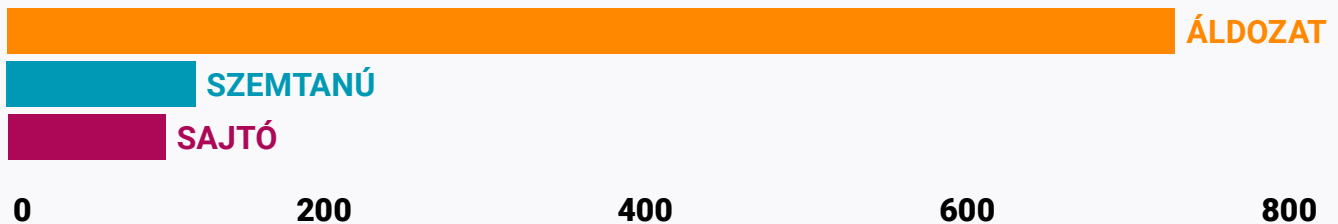
A legtöbb esetet a török Red Umbrella (magyarul: Piros Esernyő) szervezet gyűjtötte össze. Ez visszatükrözi a török szisztematikus transzellenes viselkedést, valamint a szervezet kiterjedtségét is. A Red Umbrella az országon belül nagyon nagy számú transz embert ér el, különösen szexmunkásokat.

¹² Az adatok elemzésének napja a jelen publikáció elkészítéséhez.

¹³ Folyamatosan vagy időszakosan, a projekt hosszától függően.

A többi ProTrans-országban – a partnerek szerint – Törökországnál alacsonyabb a transz-ellenes erőszak jelentésére való hajlandóság több okból kifolyólag, beleértve az intézményesített transzfóbiát, valamint az olyan mikroagressziók és esetek előfordulásának nagyobb gyakoriságát, amelyek nem merítik ki a bűncselekmény fogalmát, valamint lehetséges még a jogok és jogorvoslati lehetőségek alacsonyabb fokú ismerete. 2014 óta a ProTrans-partnerek egységes klasszifikációs rendszert használtak a transz közösség tagjai ellen elkövetett bűncselekmények kategorizálásához, amely összhangban van az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (ODIHR) által kiadott standardokkal.¹⁴ A partnerek számos adatforrásra támaszkodtak az esetek megfigyelése során (pl. áldozatok, szemtanúk, rendőrség, sajtó stb.). Mivel a projekt hitelt érdemlő adatok szeretett volna bemutatni, alapvető jelentősége volt, hogy a gyűjtött adatok a lehető legnagyobb mértékben közvetlen bizonyítékokon alapuljanak. Ezért a partnerek tudomására jutott beszámolókat igyekeztek visszaigazolni, például az áldozatok beszámolója és a sajtóban megjelenő cikkek mellett a szemtanúkat is, ha voltak, megkérdezték a benyomásokról. A legfőbb forrás az áldozatok beszámolója volt a 2. számú táblázatban bemutatott módon. (Megjegyzés: pár esetet több információs forrás is visszaigazolt.)

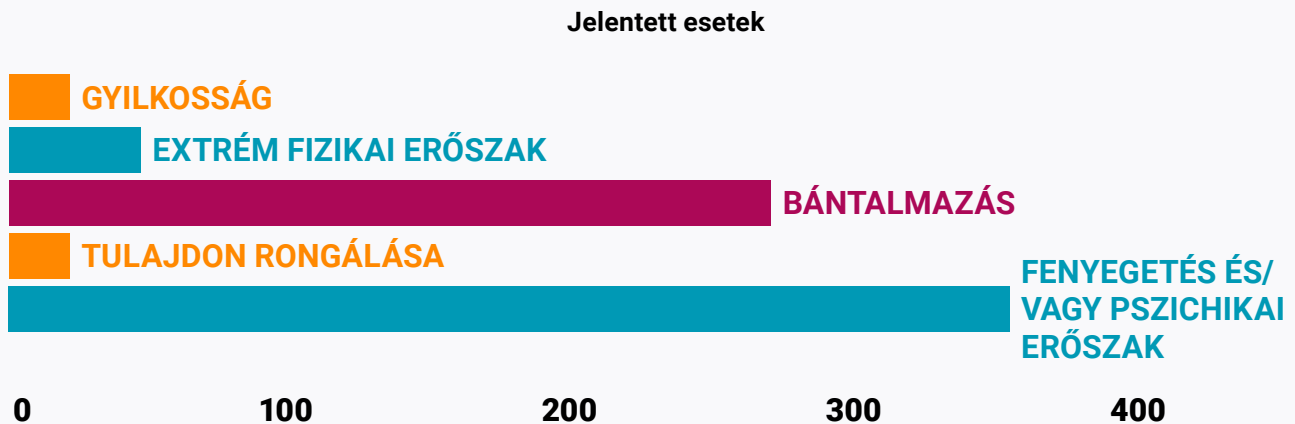
Jelentett esetek

2. táblázat. Információs források

¹⁴ OSCE-ODIHR (2009). *Preventing and responding to hate crimes A resource guide for NGOs in the OSCE region*.
Elérhetőség: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/a/39821.pdf>

A jelentett esetek az alábbi kategóriákba tartoznak (3. számú táblázat).

3. táblázat. Feljegyzett esetek típusai

GYILKOSSÁGOK

A jelentésbe tartozó időszakban 27 gyilkosságot jelentettek (kettőt Moldovából, egyet Tádzsikisztánból, egyet Grúziából, kettőt Oroszországból és húszat Törökországból).

A Törökországban meggyilkolt transz emberek közül az összes szexmunkás volt. E gyilkosságok körülményei változók: néhány esetben vita volt a fizetés körül, más esetekben a támadó a hotelszobában, szex közben jött rá, hogy a szexmunkás transznemű. Legtöbb esetben a gyilkosságot késsel követték el. Egy esetben a meggyilkolt szexmunkás fejének leborotválása nyilvánvaló indikátora a transzellenes előítéletek általi motivációnak.

A transz szexmunkás hölgy a hotelbe ment az ügyféllel, akit Törökországban, az utcai munka során ismert meg. Az ügyfél meggyilkolta a hotelban, amikor megtudta, hogy transznemű.

2020-ban Szocsiban, Oroszországban egy férfi megölte, majd megcsonkította a szomszédját, miután látta női ruhába öltözve. A gyilkos később jelentkezett a rendőrségnél, és vallomást tett. „Megöltem, és darabokra vágtam, amikor találkoztam vele a közösségi konyhában női ruhába öltözve, parókában és festett szájjal,” mondta a férfi a vallatás során. Elmondása szerint megragadta az asztalon fekvő kést, és megszúrta az áldozatot, majd elment a szobájába sört inni, mintha mi sem történt volna. Realizálva, hogy a bűncselekmény nyomait el kell tüntetni, vett egy fűrészst, és szétfűrészelte a holttestet, majd a maradványok egy részét egy sporttáskába helyezte, és elvitte az erdőbe. A többi részt eltemette a vendégház udvarán.

2018-ban Mereşeni faluban, Moldovában, meggyilkoltak három tinédzsert, akik közül kettőt lány ruhába öltözött fiúként írtak le. Az a személy, aki beismerte, hogy megölte a három tinédzsert és felgyújtotta a házat, amelyben az áldozatok voltak, egy 23 éves fiú volt a szomszéd faluból. A gyanúsított ügyvédje azt állította, hogy azért követte el a gyanúsított a bűncselekményt, mert egy csíny áldozata lett. A gyilkos elmesélte az ügyvédjének, hogy az áldozatokhoz egy 15 éves lány hívására ment el, akit a közösségi hálón keresztül ismert meg. De realizálta, hogy a beszélgetőpartnere valójában „fiú volt, aki nőnek tette magát”. A másik, a házban jelen lévő személy szintén nőként volt felöltözve, és ez dühössé tette. Ezt az esetet egy tévéműsorban is megvitatták az áldozatok szüleinek és az állítólagos támadónak a részvételével.

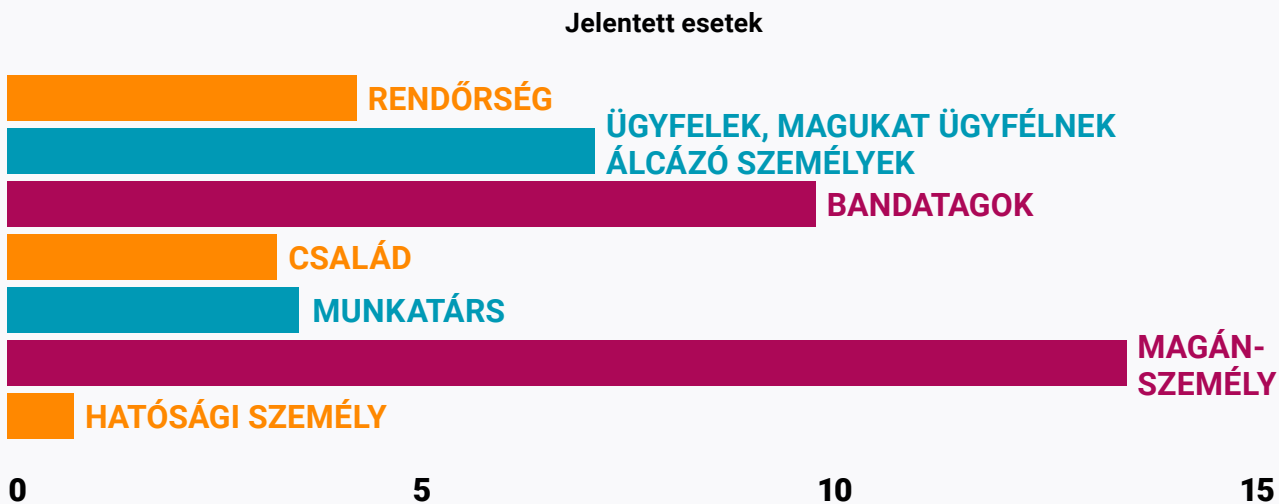
2018-ban tádzsik és üzbég helyi szervezetek első alkalommal jelentettek transzgyilkosságokat, amelyek indoka a transz emberek magasabb szintű láthatósága és a fejlettebb monitorozás lehet ezekben az országokban:

Tádzsikisztánban megerőszakoltak és meggyilkoltak egy transz nőt. A közösség tagjai egy videóból értesültek az esetről, amelyet egy másik transz nő megfélemlítése céljából vettek filmre és osztottak meg vele. A gyilkosságot sem a családtagok, sem az állami hatóságok nem vizsgálták. A családok általában szégyenkeznek, és nem ítélik el a gyilkosságokat, mert a gyermekeik transz identitását bűnnek tartják.

Üzbegisztánban egy transz nő felvállalta transzneműségét az Instagramon. A következő napon holtan találták. A közösség tagjai tájékoztatták a TGEU-t, hogy az áldozat magát transznemű személyként azonosította, még ha a sajtó meleg férfiként is hivatkozott rá.

EXTRÉM FIZIKAI ERŐSZAK

Az extrém fizikai erőszak magába foglalja a súlyos testi sértést és a szexuális bántalmazást. A 47 esetből 43 Törökországban történt, ahol az elkövetők a következő csoportokba tartoztak (4. számú táblázat):

4. táblázat: Az extrém fizikai erőszakot elkövetők típusai Törökországban

Míg az elkövetők nagy része magánszemély, így szomszédok, taxisofőrök, magukat a szexmunkás ügyfélnek álcázó személyek vagy járókelők, nyilvánvaló trendje van a szervezett gyűlöletcsoportoknak és bandáknak, amelyek transz szexmunkásokat céloznak.

Törökországban egy transz nő taxiba ült, és bántalmazta a sofőr, aki állítása szerint azt feltételezte a nőről, hogy cisznemű nő. A sofőr megütötte egy pisztollyal. A nőnek a támadás miatt műtéten kellett átesnie, amely tartós nyomokat hagyott a szemén.

Törökországban egy transz nőt megtámadott egy 10–15 fős, férfiakkól álló csoport az utcán. Súlyosan megsérült, és kórházba került.

Mersinben, Törökországban egy szexmunkás transz nőt, amíg ügyfelekre várt, elrabolt egy azonosítatlan gépjármű, majd megverték és megerőszakolták.

Az esetek azt is mutatják, hogy a transz szexmunkások ritkán számíthatnak a rendőrség segítségére, hiszen sok esetben maguk a végrehajtó hatalom tagjai a támadók.

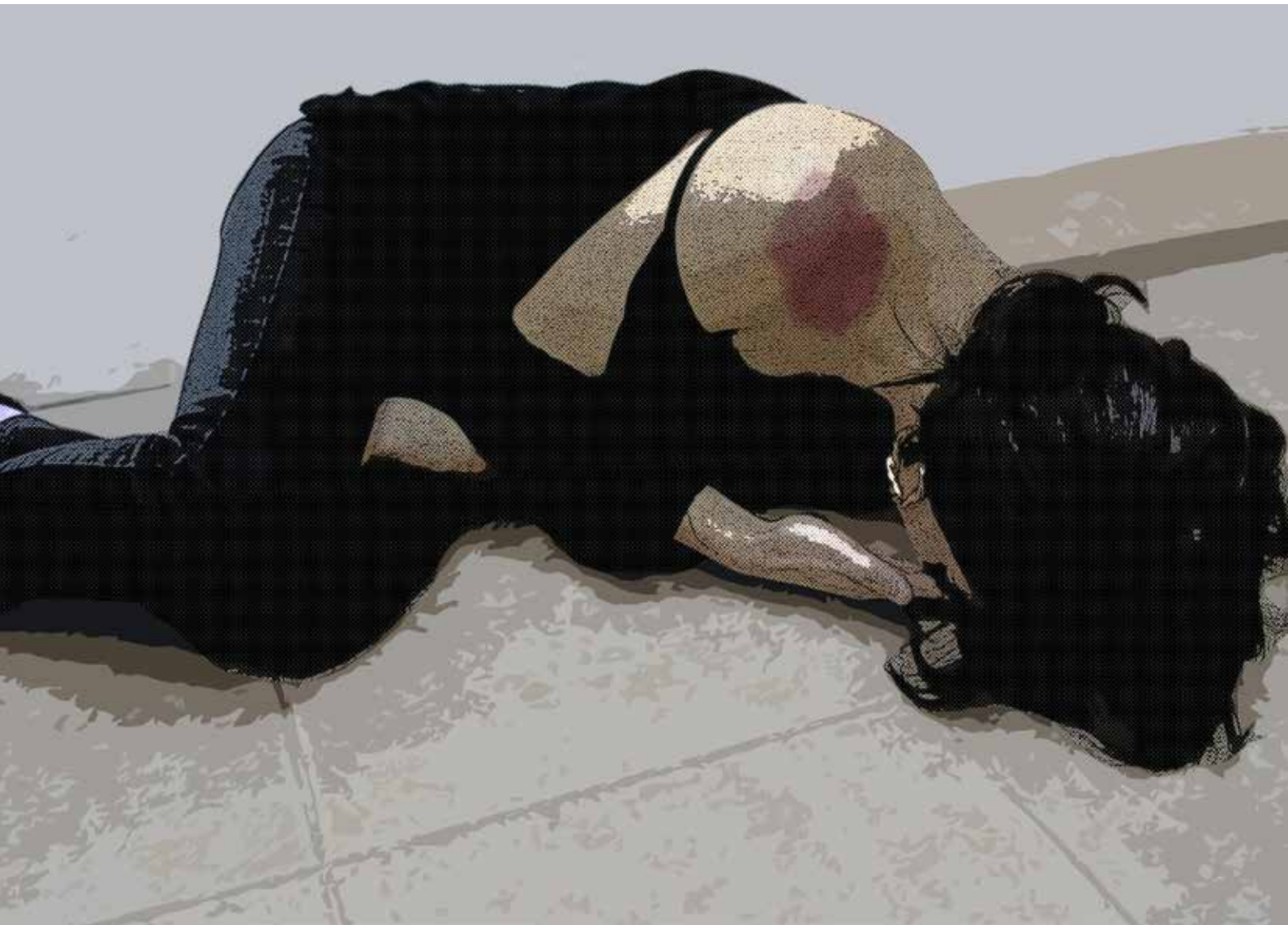
Mersinben, Törökországban egy szexmunkás transz nő extrém erőszak áldozatául esett a rendőrség keze által, lefújták paprikaspray-vel, és önkényesen fogva tartották.

Ízmirben, Törökországban, megállította a rendőrség azt az autót, amelyben egy szexmunkás transz nő és az ügyfele ült. Mivel az ügyfél nem rendelkezett jogosítvánnyal, a rendőrség kenőpénzt követelt. A helyzet veszekedésbe torkollott, és a nőt fizikailag bántalmazták és fenyegették a rendőrök.

A Törökországon kívüli esetek szintén azt mutatják, hogy a transz áldozatoknak nem nyújtanak kellő védelmet. Így a következő esetek Grúziából és Kazahsztánból is ezt illusztrálják:

2017-ben egy transznemű nő, aki meglátogatta egy barátját Tel-Avivban, látta, hogy idegenek zaklatják a barátját. Egyikük hirtelen megütötte a fejét hátulról. Büntetőjogi eljárás indult. Az elkövető 1200 larit fizetett az áldozatnak, és ezzel az ügy lezárult.

Egy magánbiztonsági cég két munkatársa megtámadott egy transz nőt egy benzinkútnál Kazahsztánban. Elkezdtek sértegetni, azt kiabálva, hogy „meleg”, „buzi”. Azt mondták, hogy tűnjön el a városukból, vagy megölik. A hajánál fogva húzták a földön be a kocsiba. Ezt követően fejen és gyomron ütötték. A testőrök elvitték a rendőrségre arra panaszkodva, hogy mindkettőjüket megütötte. Amikor a rendőrség tudomására jutott a nemi identitása, elkezdtek gúnyolódni vele, azt mondván, hogy mutáns. A rendőrök kérték, hogy mutassa meg a nemi szervét. „Borzalmas volt, ez a megalázás több órán keresztül tartott. Szinte mindenki, aki ott dolgozott, bejött az irodába és kinevetett és kigúnyolt”, mondta az áldozat. Később kiderült, hogy az eset rögzítették, és a videót a közösségi médián keresztül terjesztették. Ennek következményeként egy transz nőtől megtagadták a taxiszolgáltatást, és a főbérelője majdnem kirúgta a bérelt lakásból.

Kép a T-World II kirgiz képregényből.

BÁNTALMAZÁS

A bántalmazás a partnerek által jelentett esetek közül a második leggyakoribb típus. Bármilyen fizikai támadás egy vagy több személy ellen, amely veszélyezteti az életet, bántalmazásnak minősül. Az olyan megkísérelt bántalmazások, amelyek övédelemre vagy más okra visszavezethetően nem járnak eredménnyel, szintén ebbe a kategóriába esnek. Ebben a kategóriában a bántalmazók a következők lehetnek (5. számú táblázat):

5. táblázat: A bántalmazást elkövetők típusai

A szervezett gyűlöletcsoportok és bandák kiemelten nagy részét jelentik az elkövetőknek, különösen Törökországban, azt sugalmazva, hogy ezek előre összehangolt támadások a transz (szexmunkás-) közösségek ellen. Sok esetben a szervezett csoportok gépjárművel

közelítik meg a szexmunkásokat a munkahelyükön akár az utcán, akár lakásokban, és fenyegetően lépnek fel, amelyet támadás követ, beleértve a nők baseballütővel történő kergetését, kövekkel vagy tárgyakkal történő megdobálását. A támadások legtöbbször transzfób gyalázkodás társul, vagy utalás a vallási morálra. A szexmunkások ügyfelei vagy a magukat ügyfélnek álcázó személyek szintén nagy csoportját képezik a transz szexmunkásokat azok pénzéért vagy értékeiért megcélzó elkövetőknek.

Más országokban az esetek eloszlása azt a képet festi, hogy a transzellenes erőszak az élet minden területén felmerül. Feltűnő, hogy a barátok vagy családtagok által elkövetett erőszak szinte minden országban előfordul, míg csupán két, munkahelyen elkövetett erőszakot említenek. Ez visszavezethető a közösségen belüli alacsony foglalkoztatottságra is, vagy arra a megküzdési mechanizmusra, amelyet a transz emberek a munkahelyen alkalmaznak, és amelynek következtében nem jelentik az erőszakos eseteket a szexmunka kriminalizált szektorán kívül.

Mersinben, Törökországban megvert a bátyja egy transz nőt azt követelve, hogy hagyja el a várost, és azzal vádolva, hogy szégyent hoz a családjára.

Magyarországon egy transz férfi felvállalta transz identitását a legjobb barátja előtt, aki azóta erőszakosan viselkedik vele. Tíz éve ismerik egymást, és soha korábban nem történt ilyesmi. A barátja megütötte az utcán, és visszahúzta a táskájánál fogva. Alig tudott levegőhöz jutni.

Egy transznemű tinédzser Benderben, Transznisztriában a nagymamájával és nővérével élt (a szülei meghaltak). Időről időre a nagybátyja, aki egy másik országban él, eljött meglátogatni. Egyszer erőszakos vita alakult ki, amelyet követően az áldozat elmenekült otthonról Chişinăuba, és az egyik barátjánál lakott. A GENDERDOC-M támogatta őt a költözésben.

Ankarában, Törökországban egy szexmunkás transz nőt fizikailag bántalmazott a partnere, és megfenyegette, hogy ne menjen ki és ne fogadjon új ügyfeleket.

Közösségen belüli erőszakot is jelentettek, különösen Törökországból, ahol a transz szexmunkások gyakran egymással versengenek az ügyfelekért és a forrásokért:

Egy szexmunkás transz nőt bántalmazott egy másik szexmunkás transz nő Törökországban, mert nem akarta, hogy ugyanabban az utcában dolgozzon.

Csak pár esetben jelentettek munkahelyi erőszakot a szexmunka kontextusán kívül. Így ennek gyakoriságát és formáját közösségi vizsgálat útján lehetne feltárni:

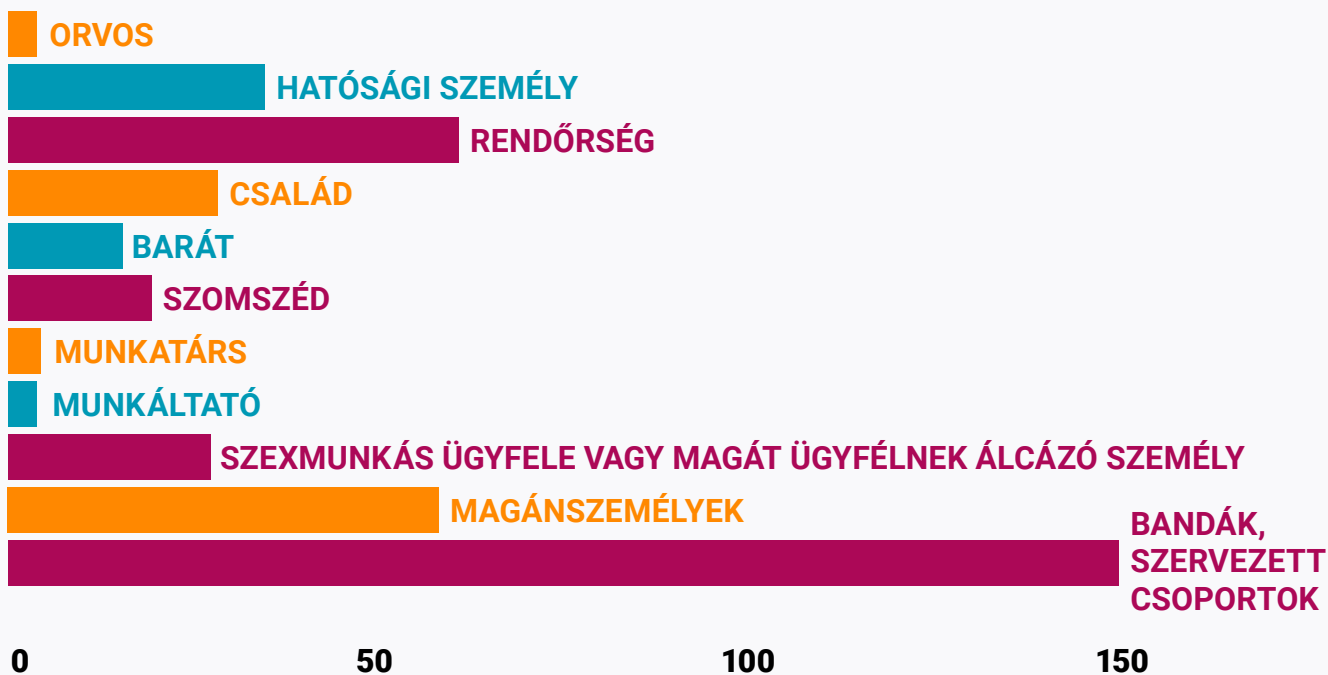
Kirgizisztánban az áldozat kollégái nem tudtak a nemi identitásáról. Egyszer, amikor megérkezett a munkahelyére, cisznemű férfi kollégái összegyűltek, és kérték az áldozatot, hogy bújjon elő. Körülállták, és elkezdték mondani, hogy tudnak az identitásáról, és felszólították, hogy mutassa meg a nemi szervét. Az áldozat próbálta igazolni magát, azt állítva, hogy ez nem igaz, hogy elkerülje a fizikai erőszakot. Ezen a ponton megjött az igazgató, aki eloszlatta a tömeget és kikísérte az áldozatot. Így az áldozat elkerülte az esetleges fizikai és szexuális bántalmazást.

Moldovában egy összejövetel során az egyetemi kollégákkal az áldozatot bántalmazta egyik kollégája. Az érintett kolléga súlyosan ittas volt, és erőszakosan lépett fel a csoporton belüli nőekkel szemben. Az áldozat felszólalt a viselkedése ellen, ami oda vezetett, hogy a kolléga megragadta a kezét, és „buzinak” nevezte.

PSZICHIKAI ERŐSZAK

A fenyegetések és/vagy a pszichikai erőszak a vizsgált időszakban a leggyakrabban jelentett kategória. Beleértjük a nyilvánvaló és specifikus fenyegetést, akár szóbeli, akár írott, a követést (angolul: *stalking*, beleértve a nem kívánt kapcsolat létesítését), a zsarolást és a zaklatást (angolul: *bullying*).

Jelentett esetek

6. számú táblázat: A pszichikai erőszakot elkövetők típusai

Az elkövetők közötti (6. számú táblázat) eloszlás hasonlít a bántalmazók eloszlásához. Az elkövetők nagy része magánszemély és szervezett csoport, amely a Törökországból jelentett esetek nagy számára vezethető vissza. Ugyanakkor a rendőrségi és a hatósági személyek száma szintén jelentős az elkövetők között, és náluk felismerhető egy mintaszerű erőszakos magatartás, akár szexmunkásokat céloznak, akár transz embereket zaklatnak, amikor a személyazonosság igazolásakor kiderül az identitásuk.

Kazahsztánban egy transz nő az egyik városból a másikba költözött. Egy férfival randizott a VKontakte elnevezésű közösségi médiaplatformon keresztül, majd áthívta a lakásába. Kiderült, hogy a férfi a Belügyekért Felelős Igazgatóság munkatársa. Ő és másik három rendőr betörték a lakásába egy kamerával, fenyegették és széttörték a telefonját, hogy ne tudja videóra venni őket és ne tudjon segítséget hívni. Azt mondták, hogy szexmunkában vesz részt, ami büntetendő. Ezenfelül a rendőrök jegyzőkönyvet vettek fel a lakhatási engedély hiányáról. Az áldozatnak ezt nem volt lehetősége elolvasni, de kényszerítették a jegyzőkönyv aláírására. Egy hónappal ezután értesítették, hogy felülvizsgálják a felfüggesztett büntetését, és azt letöltendő börtönbüntetéssel helyettesítik összefüggésben korábbi, általa elkövetett szabálysértésekkel (lakhatási engedély megsértése).

Egy törökországi tüntetésen őrizetbe vett a rendőrség egy LMBTI-aktivista transz férfit. Rossz bánásmódnak, kínzásnak, verésnek, bántalmazásnak és zaklatásnak volt kitéve. Pszichológiailag is zaklatták rózsaszín személyi igazolványa miatt, és embertelenül bántak vele az orvosi vizsgálat során is.

Az eset a Kirgizisztán és Kazahsztán közti határzónában történt, amikor egy transz férfi átment a határellenőrzésen. A határállomás személyzete megkérte a férfit, hogy menjen be egy külön szobába. A vámügyi munkatársak gúnyolódva faggatták az áldozatot nemi kifejezési módjáról (ruházat, haj). Ezt követően fotókat mutattak más transz emberekről, akik átmentek a vámügyi ellenőrzésen. Az áldozat fenyegetve érezte magát a vámügyi személyzet által.

Egy transz szexmunkás nő a lakásában dolgozott egy barátjával együtt Kirgizisztánban. A lakás környékén mindig volt egy felelős körzeti rendőr, aki felügyelte a körzet közrendjét. Amikor a felelős rendőr megtudta, hogy a lakásban szexmunkások vannak, elkezdte zsarolni őket, és ingyenes szexuális szolgáltatást követelt. A rendőr elkezdett a szexmunkásoknál lakni, az ő ételüket ette, elvette minden megkeresett pénzüket, és mindennap zaklatta őket szexuálisan. Az áldozatok csendben maradtak, nem tudtak feljelentést tenni a rendőrségen, mert a körzeti rendőr fenyegette őket. Körülbelül egy hónapig éltek így, és csak miután a rendőr pár órára magára hagyta őket, sikerül elmenekülniük.

Ankarában, Törökországban egy szexmunkás transz nőt arra kényszerítettek, hogy saját otthonában szexuális kapcsolatot létesítsen egy rendőrrel a bírság elkerülése érdekében.

Orvosok is feltűnnek elkövetőként az ilyen típusú esetek között. Ezek az esetek megmutatják a transz emberek által az egészségügyi intézményekben megélt visszaéléseket, amelyet a projekt partnerei jelen jelentés későbbi részében részleteznek.

Szerbiában egy egészségügyi szolgáltató megzsarolt egy transz embert, hogy engedjen meztelen fényképeket készítsen magáról, az arcáról, a testéről és a melléről, ha szeretné megkapni a hormonjához szükséges recepteket.

Kirgizisztánban egy transz nő lakást bérelt, ahol szexmunkásként dolgozott. Éjszakánként a rendőrök razziát tartottak a helyiségben, míg ügyfelek voltak nála. A razziát a rendőröket kísérő újságírók filmre vették. Az áldozat pszichotróp anyagok befolyása alatt volt. A rendőrök erőszakkal megbilincseltek és orvosi vizsgálatra vitték. A kórház kábítószerészlegén dolgozó orvos a tanúk jelenlétében kezdett bele az orvosi vizsgálatokba, amit a kamerák filmre vettek. A kirgiz jogszabályok szerint az orvos nem jogosult idegenek jelenlétében vizsgálatot végezni, továbbá mindezt videóra venni. A videó azt is bemutatta, hogy az áldozatot olyan dokumentumok aláírására kényszerítették, amelyek tartalmáról nagy valószínűséggel nem volt tudomása.

Kirgizisztánban egy transz férfi magánklinikához fordult nőgyógyászati segítségért. Ez nehéz volt számára az orvosi eszközöktől való félelme miatt. Amikor a nőgyógyászati székben volt, az orvos a nemi szervében hagyta az orvosi tükröt, majd kiment a szobából. Amíg az áldozat az orvosra várt, más orvosok is bejöttek a helyiségbe, és kíváncsian megnézték az áldozatot és a nemi szervét. Az áldozat kiszolgáltatott helyzetben volt, és nem tudta elhagyni a klinikát. Megalázva érezte magát. Az esetet követően pszichiáterhez fordult antidepresszánsokért, mert nehéz volt túltennie magát az eseten.

Csak azokat a vizsgált eseteket mutattuk be, amelyeket partnereink dokumentáltak. Ez napi szintű realitás a transz emberek életében, ami befolyásolja mentális és fizikai egészségüket és egész életre szóló traumatikus tapasztalatokat okoz. Tudjuk, hogy nehéz ezeket a valós életből származó példákat olvasni.

ORSZÁGOK BEMUTATÁSA

Magyarország

„2015 óta a helyzet jelentősen romlott a transz és interszex emberek számára Magyarországon. Látjuk, hogy a kormány folyamatosan kampányol a civilek ellen, bevezetve a „külföldiügynök-törvényt,” majd legújabbban, 2020-ban kifejezetten üldözni kezdte a transz és interszex embereket. A ProTrans projekt részeseként lehetőségünk volt ebben a nehéz időszakban támogatni a és jogi úton is védeni a közösségünket.”

**ORBÁN KRISZTINA KOLOS,
TRANSVANILLA TRANSZNEMŰ EGYESÜLET**

Nagyon nehéz Magyarországon transz vagy dzsender-nonkonform embernek lenni. A társadalom nagyon keveset tud a transz témáról, a diszkrimináció és az erőszak folyamatosan jelen van, annak ellenére, hogy léteznek nemi identitás alapon diszkriminációt és gyűlölet-bűncselekményt tiltó jogszabályok. Az élet nyilvánvalóan sokkal nehezebb azok számára akik szegények, alacsony iskolázottságúak, romák, bevándorlók, szexmunkások és/ vagy vidéken élnek.

Utóbbi időben egyre erősebb a kormányzati szándék a transz jogok korlátozására, amelyhez erős LMB- és transzellenes politikai üzenet társul. 2018 májusában felfüggesztették a nem jogi elismerésére irányuló eljárást. Ezután 2020 márciusában a kormány javaslatot tett¹⁵ az anyakönyvi eljárásról szóló törvény módosítására annak érdekében, hogy a születéskor rögzített nem az anyakönyv megváltoztathatatlan adata legyen. A módosítás 2020 júniusában lépett hatályba. A magyar szabályozás szerint a keresztneveket zárt férfi és női listából kell választani, és meg kell egyezniük az adott ember rögzített nemével. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy azok a transz emberek, akik a nemük elismertetését szeretnék, nem tudnak olyan hatósági igazolványt szerezni, amely a valódi nemüket és az általuk viselni kívánt

A TGEU közösségi hálóban megjelenő üzenete 2020. május 29-én

¹⁵<https://www.parlament.hu/irom41/09934/09934.pdf>

keresztnevet tükrözné. Magyarországon minden hivatalos iratban szereplő adatnak meg kell egyeznie az anyakönyvben szereplő adatokkal.

Következésképp a módosítás ellehetetlenítette a nem jogi elismerését az országban, amelynek eredményeként a transz emberek kiszolgáltatottakká és reménytelenné váltak, és félnek, hogy a jövőben még inkább a társadalom szélére szorulnak.

„Ez az új törvény a földre döngölt. Megalázó, amikor nekem, nőként, meg kell mutatnom a személyi igazolványom, amely szerint férfi vagyok. El kell magyaráznom ezt a munkahelyemen, a postahivatalban, a pénztárnál, az ellenőrnek, az orvosnál.”

BETTI, TRANSZ NŐ

„Van egy üzenetem a jogalkotók számára, akik szerint nem nagy dolog egy olyan személyi igazolvány, amely nem tükrözi a nememet.

Igenis az: amikor csomagot veszek fel a postán, az edzőteremben, a munkahelyemen, az iskolában az öltözőben, egy nyilvános mellékhelyiségben, vagy amikor sört veszek, kéri, hogy mutassam meg a személyi igazolványom. Amikor a rendőrség igazoltat az utcán, amikor bankszámlát akarok nyitni, gyakorlatilag bárhol, ahol meg kell mutatnom a személyi igazolványom, vagy akár csak a nevemet kell megmondanom.”

ÁRON, TRANSZ FÉRFI

Nincsenek nemzeti szinten érvényben lévő iránymutatások a transzspecifikus egészségügyi szolgáltatások kapcsán, és gyakorlatilag semmilyen támogatás nem létezik erre az egészségügyi ellátásban. Ezek nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a hozzáférhető ellátások ritkultak és alacsonyabb színvonalúak. Továbbá az orvosi tranzícióval kapcsolatos ellátás az utóbbi időben egyre inkább a magánklinikák irányába tolódott. Így a transz embereknek

olyan egészségügyi személyzet jóindulatára kell hagyatkozniuk, ha ellátáshoz akarnak jutni ,akik maguk határozhatják meg a szabályokat és előírásokat. Az egészségügyi ellátásban diszkriminációval és rossz bánásmóddal szembesülő áldozatokat támogató módszerek nem működnek rendesen, és nem transzbarátak.

„Az egészségügyi ellátás egyszerűen teljesen bizonytalan. A közegészségügyi rendszerben visszautasítottak, mert nem elismert a nemem. De még ha kezeltek is volna, semmi sem garantálja, hogy az hosszú ideig kitart. A magánklinikák elképesztően drágák. Nem vagyok biztos benne, hogy annak költségét mindig finanszírozni tudnám. Gondolkodtam rajta, hogy hormonokat vegyek a feketepiacon, ugyanakkor nem akarom kockára tenni az egészségem. Sehogy sem működik.”

ALEXA, TRANSZ NŐ

A transz emberek által megélt diszkrimináció és tudatlanság miatt általános bizalomhiány áll fenn az intézményekkel és a szolgáltatókkal szemben. A közösségen belül számos taktikát és technikát fejlesztettek ki a helyzet rugalmas kezelésére. A Transvanilla információt, pszichoszociális, pszichológiai és jogi támogatást nyújtó kapacitásai extrém módon túlterheltek. A szervezet által vezetett támogatói csoport, valamint Facebook-csoport szintén olyan csatornák, amelyeket a közösség tagjai információszerzésre és egymásnak nyújtott tanácsadásra használnak.

Mivel nincsenek nyilvánosan elérhető információk a transz emberek ügyeiről, az érintettek az egymással megosztott tapasztalatokra támaszkodnak. A közösség más tagjai által nyújtott

sorstársi támogatás néha életmentő lehet.

A nyilvánvaló jogi támadások óta a transz emberek láthatósága tovább csökkent. A transz emberek rejtőzködnek. Az Európai Unió második LMBTI-felmérése szerint a magyar résztvevők 71 százaléka válaszolta, hogy elkerülnék bizonyos helyeket az őket az LMBTI közösség tagjaként érő bántalmazástól, fenyegetéstől vagy zaklatástól való félelem miatt.¹⁶ Ez majdnem tízszázalékos növekedés a Transvanilla által 2014-ben végzett vizsgálathoz képest, amelyben 62 százalék válaszolta ezt.¹⁷ A következő helyeken kerülnek az identitásuk felvállalását: otthon, családi közegben, az iskolában és a munkahelyen, kávézóknak, éttermeknek, bároknak, kluboknak, a közösségi közlekedési eszközökön és az utcán.¹⁸ Tekintve a rejtőzködés trendjét, azok a közösségi helyek, amelyek lehetővé teszik az összejövetelt és a tapasztalatok megosztását, továbbra is döntő szereppel bírnak Magyarországon.

¹⁶ <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/eu-lgbti-survey-results>

¹⁷ <https://transvanilla.hu/infografikak/letoltesek/transcare-jelentes>

¹⁸ <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>

ORSZÁGOK BEMUTATÁSA

Kirgizisztán

Az egyik kulcsterület, ahol a ProTrans-partnerségre építettünk, a Közép-ázsiai Transz Emberek Egészségéről és Életminőségéről szóló első regionális konferencia megszervezése volt. Az esemény társszervezője volt a Kirgiz Köztársaság Egészségügyi Minisztériuma. A konferenciát úgy tartottuk, hogy minden résztvevőnek lehetősége volt megbízható információt szerezni a transz emberek helyzetéről, továbbá elemezni az egészségügyi és szociális támogatással, valamint az igazolványok megváltoztatásával kapcsolatos jogszabályi környezetet...

megismerni az ellátás modern formáit és az aktuális trendeket az egészségügyi fejlődésben, valamint információt szerezni a más országokban fennálló helyzetről. A ProTransnak köszönhetően a Labrys külön pozíciót hozott létre a transz érdekképviselő számára az Érdekképviselői és Oktatási programon belül.”

**BAKHTIAR KIDRALIEV ÉS
DIAS DANJAROV,
LABRYS NYILVÁNOS EGYESÜLET**

Kirgizisztán nem rendelkezik diszkriminációellenes jogi szabályozással, amely magába foglalná a szexuális irányultságot és/vagy a nemi identitást, továbbá nincsenek a transz embereket a gyűlölet-bűncselekményektől védő rendelkezések sem. Ugyanakkor az erősödő transzaktivizmus számos, a közösség számára fontos fejleményt ért el utóbbi években, mint például a klinikai protokollok elfogadása, amely meghatározza a transz embereknek nyújtandó egészségügyi és szociális támogatás minőségét, és egy elérhetőbb, átláthatóbb, valamint hatékonyabb, a nem jogi elismerésére irányuló eljárást tesz lehetővé.¹⁹

A kirgiz politikai vezetést a Szovjetunió összeomlása óta nagyban befolyásolja az orosz kormány. Az orosz jogszabályok mindkét meghatározó példáját, azaz a „külföldiügynök-” és a „propagandatörvényt” is tárgyalta a parlament az utóbbi években, amelyeket nacionalista és vallásos (muszlim és ortodox keresztény) csoportok támogattak. Nacionalista csoportok – mint a Kyrk-Choro (Kirgiz Lovagok) – feltételezések szerint számos támadást hajtottak végre mind az LGBT-közösség tagjai, mind szexmunkások ellen.

¹⁹ <https://sxpolitics.org/17591-2/17591>

A Közép-ázsiai Transz Emberek Egészségéről és Életminőségéről szóló első regionális konferencia, Labrys

A kirgiz rendőrség elfogott, és órákon keresztül fogva tartott körülbelül hetven aktivistát – a legtöbbjük cisz nő és transz ember volt – 2020. március 8-án, anélkül hogy megmondták volna a fogvatartásuk okát vagy ügyvédelérhetőséget biztosították volna. Az aktivistákat Bishkekben, a kirgiz fővárosban támadták meg a nemzetközi nőnap alkalmából tartott békés felvonuláson. Legalább három újságíró szintén előállítottak.

Egy férfiakból álló tömeg – sokan orvosi maszkot vagy az arcukat fedő más ruházatot viselve – megtámadta az aktivistákat, amikor megkezdték a felvonulást, amely fel kívánta hívni a figyelmet a nők elleni erőszak súlyos problémájára Kirgizisztánban. Az álarcos férfiak tojással dobálták meg a felvonulókat, a földre rántották őket, és tönkretették a transzparensüket, jelentették az aktivisták és a sajtó. A rendőrség megérkezésekor a tömeg széteszlott, de ahelyett hogy a támadókat keresték volna, a rendőrök kényszerítették az aktivistákat, hogy szálljanak buszra, és a rendőrsre vitték őket. Néhányan a rendőrség által használt fizikai erőszakot is jelentettek.

A kirgiz társadalom felmenti, sőt gyakran bátorítja is a nemi alapú erőszakot azáltal, hogy bünteti az általánosan elfogadott nemi normáktól való eltérést. A családok gyakran megtagadják a transz emberek megértését és elfogadását, szégyellik a transz családtagokat, még a szabadságukat is korlátozzák, elnyomják a vágyaikat, megpróbálják megváltoztatni, és néha ki is tagadják őket.

Amikor a transz emberek elkezdik az iskolát, gyakran erőszakos zaklatásos (angolul: bullying) helyzetekben találják magukat, első alkalommal szenvednek el diszkriminációt és erőszakot a családjukon kívül. Még az olyan alapvető igényeiket sem tudják kielégíteni, mint a mellékhelyiség használata. A transz emberek két, nemi alapon megkülönböztetett mosdóajtóval találják szemben magukat: elutasítják az egyik ajtót, de nem tudnak bemenni a másikon a kimondatlan szabályok vagy a lehetséges veszélyek miatt. Az egyetlen lehetőség bent tartani, és kockáztatni, hogy egészségügyi problémáik alakulnak ki korai életkorban. A túlélés szükséglete arra kényszeríti a transz embereket, hogy gyermekkoruktól kezdve kettős életet éljenek.

Mivel a diszkrimináció már korán elkezdődik, a transz emberek gyakran nem tudják elvégezni az egyetemet olyan akadályok miatt, amelyek csak nőnek a kor előrehaladtával. Gyakran találják magukat olyan helyzetekben, amikor az igazolványukon feltüntetett nem nem egyezik meg a kinézetükkel és a megjelenésükkel. Az osztálytársak és tanárok által megélt megalázás és közösségi nyomás szintén jelentős faktor.

Munkahelyi helyzetekben a transz emberek gyakran kiközösítéssel és a munkahely elvesztésével szembesülnek, ha felfedik az identitásukat. Sokan inkább alacsony képzettséget igénylő állásokban helyezkednek el, amely nem igényel képzést és a személyi igazolvány bemutatását, hogy minimalizálják az identitásuk felfedésének lehetőségét és elkerüljék a katasztrofális következményeket. Ennek következtében a transz emberek jogilag nem védettek és nincsenek olyan előjogaik, mint a hivatalos munkahellyel bírónak.

A leginkább kirekesztettek között vannak a szexmunkás transz nők. Gyakran mondják, hogy „nincs mit veszteniük” – csak a következő napért dolgoznak az életüket féltve. Kénytelenek elviselni az ügyfeleik, a magukat ügyfélnek álcázó emberek és a rendőrök által megélt

erőszakot. Transzfób támadók betörnek a házukba magukat ügyfélnek álcázva, megverik és kirabolják őket, és az identitásuk felfedésével fenyegetnek, ha a rendőrséghez fordulnak. Még ha a szexmunkás transz nők a rendőrséghez is fordulnak védelemért, megalázással vagy tétlenséggel szembesülnek a hatóságok részéről ellenségesség, transzfóbia és a szexmunkát övező stigma miatt.

Az egészségügy szintén kizárja a transz embereket, nem foglalkozik a speciális igényeikkel és nem foglalja magában az igényeiket kielégítő szolgáltatásokat. Következésképp a transz emberek a segítségnyújtás megtagadásával, a kezelésükhöz nem kapcsolódó személyes faggatózással és a csak divatot követő magatartás vádjával szembesülnek, az orvosok transzügyekben való szakmai felkészületlensége miatt. Ennek következményeként a transz

Kép a T-World II képregényből, Kirgizisztán

emberek nem keresnek segítséget, gyakran inkább önmaguk kezeléséhez folyamodnak, hogy elkerüljék az előítéleteket. A civil szervezetek munkájának köszönhetően Kirgizisztánban kialakult a barátságos szolgáltatók hálózata. Ez olyan baráti specialistákat foglal magába, akik orvosi, szociális és jogi támogatást nyújtanak, de a fővároson kívül élő transz emberek ehhez nem férnek hozzá.

A tömegtájékoztatás az erőszak másik forrása. Elferdíti a valóságot, veszélyezteti a transz embereket, és gyűlöletet szít ellenük. Az utóbbi években számos médiaforrás terjesztett a transz emberek megalázását vagy ellenük való erőszakot bemutató videókat, amelyeket a társadalom transzfób tagjai készítettek

2020 februárjában egy nemzeti tévécsatorna feltöltött egy videót a YouTube-csatornájára Sökk! Nőnek öltözött férfi! címmel. A videó egy kávézóba betérő transz nőről szólt. Amikor a kávézó üzemeltetői kihívták a rendőrséget, jelentették a személy nemi önkifejezését is. A rendőrség azonnal megjelent a kávézónál egy újságíróval, aki a rendőrséggel együttműködve dolgozott. A transz nőt videóra vették, és a videót a közösségi médián keresztül terjesztették. Teljesen nyilvánvaló, hogy az operatőr megpróbálta felvenni az arcát. A videót 683 763-an nézték meg, és 3582 gyűlölködő megjegyzést fűztek hozzá.

ORSZÁGOK BEMUTATÁSA

Moldova

„A ProTrans projekt keretében a szervezet szolgáltatásai bővültek, így a csapat megnyitott egy támogatói csoportot transz és dzsender-nonkonform résztvevők számára. A csoportot egy rész munkaidőben dolgozó koordinátor vezeti, aki felelős az események tervezéséért, szervezéséért és moderálásáért. A koordinátor válaszol minden hormonkezeléshez kapcsolódó kérdésre, és a résztvevőket továbbirányítja pszichológiai és jogi tanácsadókhoz, valamint alapvető információkat nyújt a nem jogi elismerésének lehetőségéről az országban, továbbá biztosítja a transz láthatóságot a szervezet témáiban.”

MAXIM CUCLEV, GENDERDOC-M

Moldovában a tranz és a dzsender-nonkonform emberek az LMBT-közösség legsérülékenyebb csoportját képezik. Számos diszkriminációs formával szembesülnek a nemi identitásuk és önkifejezésük miatt, míg a transzfób diszkriminációnak és az erőszakos eseteknek csupán kis részét dokumentálják. Az áldozatok számos okból kifolyólag nem kívánják jelenteni ezeket az eseteket, például az azonosíthatóságtól való félelem vagy a pozitív változás lehetőségébe vetett hit hiánya miatt. Így sok erőszakos eset láthatatlan marad, különösen ha családon belüli pszichikai erőszakról van szó.

Fotó: Anastasiia Danilova

Moldovában sok transz ember inkább a születési neme szerinti nemi önkifejezést tartja fent, akár ezt preferálva, akár erre kényszerítve, hogy elkerüljék a zaklatást, illetve a munkájuk vagy a családjuk elvesztését. Néha emiatt nem kezdenek bele a tranzícióba. Azok a transz emberek, akik elhatározzák, hogy hormonkezelésnek vetik alá magukat, hozzáférnek endokrinológiai konzultációhoz, a szükséges vizsgálatokhoz és beszerezhetik a hormonokat a patikákban receptre vagy néha anélkül. A nemi identitás sehol nem jelenik meg a nemzeti jogszabályokban, így a transz embereknek nincs semmilyen jogi eszközük, amelyre támaszkodhatnak.

A GENDERDOC-M ingyenes jogi tanácsadást nyújt az olyan transz embereknek, akik a tényleges valóságot tekintve viszonylag észszerű időn belül kedvező elbírálást kaphatnak. Ugyanakkor a moldovai jogszabályokban nincsenek különös rendelkezések, amelyek gyors, átlátható és hozzáférhető eljárást biztosítanak a transz emberek nemének jogi elismeréséhez. A bíróság hatáskörében maradt a nem jogi elismerésének egyetlen módja a név megváltoztatásán, valamint a hivatalos dokumentumokban feltüntetett nem megváltoztatásán keresztül.

2019 óta a transzneműség nem minősül mentális és viselkedési zavarnak az Egészségügyi Világszervezet által meghatározott Betegségek nemzetközi osztályozásának 11. felülvizsgálatában. Az új verzió ehelyett a nemi összhang hiányát a szexuális egészségre vonatkozó főcsoportban helyezte el. Ugyanakkor a Moldovai Köztársaság még semmilyen lépést nem tett a saját rendszerének e döntéssel összhangba hozatala érdekében. A transz emberek még mindig kötelesek transzszexuálisként – más néven nemi identitás zavara - diagnosztizálni magukat annak érdekében, hogy a nemük és nevük megváltoztatását kérhessék a személyazonosságot igazoló dokumentumokban. Jelenleg a dokumentumokat csak bírósági döntés értelmében lehet megváltoztatni, ami 6–12 hónapot vesz igénybe.

2018 végéig 12 ember változtatta meg az iratait ezen eljárás keretében. A helyzet megváltozott, amióta az államot a bíróságon már a Közzolgálati Ügynökség képviseli. A legutóbbi három perben, ahol a transz kérelmező megtámadta a Közzolgálati Ügynökség döntését, amely megtagadta a nem és a keresztnév kiigazítását nemi identitásának megfelelően, megváltozott a bírói gyakorlat, és e kereseteket megalapozatlannak nyilvánítva elutasították. Néhány esetben ezeket első fokon, más esetekben másodfokon utasították el. Az ok a következő: nincs orvosi cselekmény, amely igazolná a biológiai nem megváltozását. Nem veszik figyelembe azt az érvet, amely szerint Moldovában nem lehet ilyen szolgáltatáshoz hozzáférni, valamint nem nyilvánvaló, hogy milyen eljárásban és hogyan lehetne ilyen cselekményt véghezvinni.

Ha egy transz ember kinézete nem „megy el ciszнемűnek”, nem igazán biztonságos harmonikus kapcsolatot kialakítaniuk a testképükkel és önkifejezésükkel, és átlagos polgári életet élniük a fővárosban sem, nemhogy vidéken. A nagy többség fenyegetésnek és a „perverzitás” egy formájának tekinti őket, így ez a transzfóbia táptalaja a gyűlöletindítatású erőszakos cselekményeknek és a diszkriminációnak.

Az intézményesített erőszak kapcsán volt egy eset, amikor egy transzнемű nő útlevélképét széles körben terjesztették a helyi közösségi médiában. A képet a következő aláírás kísérte: „Milyen JÓKÉPŰ (férfira utaló ragozással ellátva) hölgy a Briceni vámnál.” A fényképet a Moldovai Határőrség egyik szolgálatban lévő férfi munkatársa töltötte fel. A GENDERDOC-M panaszt nyújtott be a határőrséghez és az Személyes Adatok Védelmének Központjához, tájékoztatva mindkét intézményt a személyes adatok néhány vámügyi hivatalnok által elkövetett jogellenes terjesztéséről. A határőrség válasza értelmében csak akkor tesznek lépéseket, ha az érintett személy közvetlenül keresi meg őket. A GENDERDOC-M nem találta meg a sértettet, aki folytatni tudta volna az ügyet.

Egy másik esetben egy fiatal moldovai transznemű nőt zaklatott férfiak egy csoportja, transzneműként azonosítva őt. Elkezdtek kiabálni vele, hogy „Ez az a fiú”, „Miért sétálsz a mi környékünkön? Elegünk van belőled!”, és kergetni kezdték azt kiabálva, hogy „Fogjátok el! Megverjük!” A fiatal nőnek sikerült elmenekülnie előlük. A szülője kihívta a rendőrséget. A rendőrség kiérkezése előtt sikerült megállítaniuk egy járőröző rendőrautót, és a rendőrökkel együtt megkísérelték megkeresni a zaklatókat, ám eredménytelenül. A helyi körzeti rendőrök csak negyven perccel később érkeztek a helyszínre, és jegyzőkönyvet vettek fel. Nincs információ a meghozott intézkedésekről és az eset kapcsán lefolytatott rendőri vizsgálat eredményéről.

Még mindig kihívás Moldovában a transz állampolgárok számára jogszerű, bejelentett munkát találni és megtartani. Számos esete van a munkatársak közötti zaklatásnak vagy a menedzsment részéről érkező diszkriminatív döntéseknek és megjegyzéseknek. Például a GENDERDOC-M önkéntese felhívta egy rövidárubolt menedzserét, miután látta az online álláshirdetést, melyben bolti alkalmazottat kerestek. A bolt menedzsere azt mondta neki, hogy a cég csak női bolti alkalmazottat keres. Az önkéntes mondta, hogy transznemű nő. A munkáltató a következőt válaszolta: „Egy kisebbség tagja vagy? Az egy rémálom! Nem, a mi boltjaink normálisak, tradicionálisak. Bocsánat, de félreismerted a helyet. Ez abszurdan nézne ki a boltunkban.”

Máskor egy transz férfit foglalkoztatni kezdett egy IT-cég egyhetes próbaidővel. A fiatal férfit behívta a cég menedzsere, és megmondta neki, hogy nem fogják felvenni, mert: „Nem illenél bele a csoportba, mert a kollégáid nőnek látnak téged, de te férfinak vallod magad.” A férfi megkérdezte, hogy ezt miből gondolja, hiszen nem vett észre semmi gondot a csapattal, mire a menedzser ezt válaszolta: „Női ruhába öltözöl és női szemüveget hordasz, és amikor nem vagy ott, a munkatársaid viccet csinálnak belőled.” A férfi azt mondta, hogy nem

akar diszkrimináció miatt panasz tenni, mert nincs elég mentális erőforrása ahhoz, hogy megtegye.

A transz személyek családjával való kapcsolat szintén olyan esetkör, amely gyakran nagyon stresszes. Egy transz tinédzserlány Benderből, Transznisztriából nagymamájával és nővérével élt együtt (a szülei meghaltak). Időszakosan meglátogatta őket a nagybátyja, aki egy másik országban él. A lány nőiesen vágatja a haját és nőies ruhákat hord, és a nővére gyakran zaklatja és bántalmazza. Egyszer erőszakos vita alakult ki közte, a nővére és a nagybátyja között, amit követően a lány elmenekült otthonról Chișinăuba, és az egyik barátjánál lakott. Ő és a barátja megkeresték a GENDERDOC-M-et segítséget kérve. Partnerséget alakítottak ki a Nemzeti Központ a Gyermek Bántalmazásának Megelőzéséért intézménnyel a helyzet megoldása érdekében. A lányt a Moldovai Köztársaság gyámság alá vette.

Fotó: Olga T és Nicolae Ionel

ORSZÁGOK BEMUTATÁSA

Szerbia

„A ProTrans projekt lehetővé tette számunkra, hogy a közösségből több embert bevonjunk a munkánkba, beleértve fiatal aktivistákat, akik a csapatunk tagjává váltak. Emellett a projekt megnövelte a kapacitásunkat a transzellenes diszkrimináció és gyűlölet-bűncselekmények monitorozására, valamint a monitorozásra helyezett nagyobb fókuszra, továbbá a börtönben lévő transz emberek helyzetét segítő munkánk továbbfejlesztésére. Felvettük a transzellenes erőszak monitorozását a rendszeres tevékenységeink közé, és kiegészítő fókuszot, valamint támogatást kapott a közösségi eseményeink szervezése. Emellett az utóbbi öt évben jobban koncentráltunk arra, hogy az LMBTIQ-csoportba tartozó egyes személyeknek pszichológiai támogatást, tanácsadást és pszichoterápiát nyújtsunk.”

JELENA VIDIC ÉS SAŠA LAZIC, GETEN KÖZPONT AZ LMBTIQA EMBEREK JOGAIÉRT

Szerbiában a transz emberek minden lépésnél erőszakkal és diszkriminációval szembesülnek: otthon, az iskolában, a munkában, az utcán és leginkább az egészségügyben. Ezek az esetek a verbális inzultustól kezdve a szolgáltatások megtagadásán és a hatalommal való visszaélésen át a fizikai és szexuális bántalmazásig terjednek. Egy, a szerb transz közösség igényeiről szóló kérdőívben, amelyet a Geten készített 2019-ben, a válaszadók 27 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem érzik magukat biztonságban otthon, és 50 százaléka nem érzi magát biztonságban a köztereken.

Annak ellenére hogy gyakori az erőszak és a diszkrimináció, az áldozatok ritkán jelentik ezt az illetékes hatóságoknak, egyrészt az intézményekbe vetett bizalom hiánya, másrészt a további bántalmazásoktól való félelem miatt. Ez a tendencia nagyon jellemző az egészségügyi szolgáltatásokkal kapcsolatban, különösen a transz-specifikus egészségügy terén.

A transz-specifikus egészségügyi szolgáltatásoknak Belgrádban van a központja, és csak a Transznemű Állapotok Nemzeti Bizottságának tagjai nyújthatják. Ez azt eredményezi, hogy az érintett személyek nem jelentik a problematikus orvosi gyakorlatokat, mert nincs lehetőségük orvost változtatni, és félnek, hogy rosszabb kezelésben részesülnek, ha panaszt tesznek. A transz emberek gyakran kiszolgáltatva érzik magukat az szakembereknek, akikkel együttműködnek, mert a nem jogi elismerése teljes mértékben olyan orvosi igazolásokra támaszkodik, amelyet csak ez a néhány

A tábla szövege: „Meztelen fotót kért az orvosom tőlem” Fotó: Aleksandar Crnogorac, TDoR 2019

orvos jogosult kiállítani. A nem jogi elismerésére irányuló eljárás Szerbiában teljes mértékben a Transznemű Állapotok Nemzeti Bizottságának tagjai által kiállított orvosi igazolásokra támaszkodik, amelynek tagjai ugyanaz a pár orvos, akik a közegészségügyi ellátáson belül transz-specifikus egészségügyi ellátást nyújtanak. Más orvos által kiadott igazolást nem vesznek figyelembe.

„Mielőtt bevallottam volna magamnak, hogy transznemű vagyok, a mentálisan nagyon rossz állapotban voltam, féltem, hogy ismét öngyilkosságra hajlamosítana, ha túl sokáig kéne várnom a hormonokra. Ugyanakkor szerettem volna megőrizni a fizikai egészségem, ezért úgy döntöttem, megbízom a pszichiáteremben és az általános egészségügyi rendszer által biztosított folyamatokban.

Sajnos a pszichiáter elviselhetetlenül stresszes beszélgetéseknek tett ki a szüleimmel, azzal fenyegetve, hogy “nem engedi” a hormonkezelés megkezdését, ha nem működöm együtt. Még mielőtt befejeztem volna a történetem, a pszichiáter elmondta a teóriáját: észlelt egy adag “autoginefíliát” [idejétmúlt elmélet egy hajlamról, hogy egy férfiban szexuális vágyat ébreszt, ha nőként gondol magára] az esetemben, ami miatt az egész folyamat tovább fog tartani. Mivel nem említettem semmi szexuális jellegűt a saját transzneműségem kapcsán, arra jutottam, hogy a pszichiáter ezt a teóriát a biszexualitásom miatt alkotta meg. Nagyon csalódott voltam, és minden bizalmamat elvesztettem benne. Mivel nem voltam képes elviselni a diszfóriám, és a testem egyre maszkulinabbá vált, elkezdtem hormonokat szedni orvosi felügyelet nélkül.”

TRANSZ SZEMÉLY, BELGRÁD

Fontos kihangsúlyozni, hogy Szerbiában sok transz ember szegénységben él, különösen Belgrádon kívül, a számos diszkrimináció és erőszak miatt, és hogy sokak számára az utazás, valamint a Belgrádban való tartózkodás komoly pénzügyi kihívás, gyakran lehetetlen. A transz nők és transzfeminin személyek különösen további intézményesített diszkriminációban részesülnek a hormonokhoz való hozzáférés kapcsán. Míg a tesztoszteron olcsó és Szerbiában állítják elő, a nőiesítő hormonterápiához szükséges gyógyszereket importálják, drágák és nem fedezi őket az egészségbiztosítás. Így míg a transz férfiaknak lehetőségük van a hormonpótló kezelést ingyenesen igénybe venni az orvosi intézményekben, addig a transz nőknek maguknak kell finanszírozniuk a kezelésüket, ami sokukat bizonytalan anyagi helyzetbe sodor.

Így nem meglepő, hogy az aktivisták személyes jóléte igencsak figyelmen kívül van hagyva. Az aktivisták túlterheltek és nagy veszélynek vannak kitéve a kiégés és újratraumatizálódás kapcsán, mert instabil helyzetben dolgoznak, miközben a fejlődés lassú és bizonytalan, valamint a szegénység, a diszkrimináció és az erőszak magas szintje a mindennapok része mind a transz közösség, mind az aktivisták számára.

Mivel hiányzik az intézményekbe vetett bizalom, a szerb transz emberek gyakran egymáshoz fordulnak információért és támogatásért (beleértve a jogi kérdéseket) mind online formában, mind a Geten támogatói csoportjának találkozási útján. A hozzáférés korlátozása gyakori probléma Szerbiában a transz-specifikus egészségügyben, és a közösség ezzel úgy küzd meg, hogy megosztják egymással „mit szeretnek és mint nem szeretnek hallani” a pszichiáterek. Ez korlátozza az életmentő hormonokhoz való hozzáférést sok transz ember számára, akik számos esetben úgy döntenek, hogy elkezdik a hormonkezelést orvosi felügyelet nélkül.

Mivel a nem egészségügyi típusú szolgáltatásoknál is sokszor kellemetlen élmények érik őket, a közösség tagjai gyakran érdeklődnek a transz emberekkel szemben barátságos viselkedő helyekről, valamint megosztják egymással ezek helyét és elérhetőségét. A szerb transz emberek nehéz helyzetére gondolva, a Geten több pszichoszociális támogatói csoportot alakított transz és általában LMBTIQ emberek számára. 2006-ban alakult meg a transz önsegítő csoport és az LMBTIQ-segélyvonal, amelyek a szervezet fő oszlopai. A Geten e-mailes és Facebookon történő támogatást, személyes konzultációt, tanácsadást és pszichoterápiát is biztosít. 2019-ben a szervezet pszichoterapeuta háromszáz önálló ülést vezetett le. Az SOS-vonal és az online szolgáltatások fontosságát is hangsúlyozni kell, hiszen ez a támogatás egyetlen formája, amelyet a Belgrádon kívül, kisebb városokban és vidéki környezetben élő emberek igénybe tudnak venni.

A mind a közösség tagjainak, mind az aktivisták jólétének megteremtésére irányuló törekvések valószínűtlennek tűnnek egy olyan környezetben, ahol a támogatásra való igény jelentősen túllépi a rendelkezésre álló erőforrásokat. Ennek következtében szükséges a támogatói szolgáltatások fenntarthatóságának biztosítása és további fejlesztése a legfontosabb területeken: pszichológiai támogatás, jogi támogatás és különböző tevékenységek, amelyek célja a Geten tagjainak fizikai és mentális jólétének biztosítása.

ORSZÁGOK BEMUTATÁSA

Törökország

„A Red Umbrella Association (Piros Esernyő Egyesület) igyekszik segíteni a szexmunkások igazságszolgáltatáshoz való hozzáférését. Sok megbélyegzett és izolált szexmunkásnak nincs lehetősége jogorvoslat-keresésére, mivel nem férnek hozzá ügyvédekhez, pénzügyi problémák

és a kirekesztéstől való félelem miatt. Az egyik legfőbb oka ennek az, hogy az igazságügyi intézmények, amelyek részesei a szexmunkások által megélt erőszakspirálnak, előítéletekkel viszonyulnak a transz szexmunkásokhoz. A ProTrans támogatásával a szexmunkások el tudják érni a nap 24 órájában az egyesületet, az ügyvédi támogatást és a helyszíni munkatársakat; és megtehetik az első lépést a jogérvényesítésük útján. Az érdekképviselési hatékonyságunk szintén jelentősen nőtt azáltal, hogy a ProTrans monitorozó eszközével szervezetten tudtuk nyilvántartani az adatokat.”

TOLGA TUNELI, RED UMBRELLA, SZEXUÁLIS EGÉSZSÉGÜGYI ÉS EMBERI JOGI EGYESÜLET

A szexmunka évtizedek óta legális Törökországban. A közegészségügyi törvény és a prostitúcióról szóló szabályozás 1930-ban lépett hatályba. Az 1933-ban megalkotott törvény a prostitúció és a prostitúción keresztül terjedő betegségek megfékezéséről jogalapot adott Törökországban a hivatalos bordélyok létrehozására, valamint a legális szexmunkára. Ebben a jogi keretrendszerben a bordélyok és a „dokumentált” nők számát állami kontroll alatt tartották. Az 1961-es alkotmány liberális szellemével összhangban átfogó módosításokat vezettek be a Nőkre általánosságban és bordélyokra vonatkozó rendelkezések és a prostitúció által terjesztett nemi betegségekkel való küzdelemre vonatkozó szabályozás (5/984. szám) útján. A 1930-as és 1933-as szabályozás 1961-ben bevezetett módosítása alapját képezi annak a jogi keretrendszernek, amely ma is irányadó a szexmunka tekintetében.²⁰

Még ha a szexmunkát nem is tekinti bűncselekménynek a török Büntető törvénykönyv, számos szakasz foglal magába a szexmunkát közvetetten kriminalizáló rendelkezéseket. A török Büntető törvénykönyv Általános közerkölcs elleni cselekmények című fejezetében szereplő *szégyenteljes sérelem, szemérmertlenség, házasságtörés* tényállásokat sokszor hozzák kapcsolatba a szexmunkások hétköznapijaival, így a munkájuk gyakorlati része kriminalizált. Következésképpen ugyan a szexmunka önmagában nem bűncselekmény, a munkába foglalt minden tevékenységet bűncselekménnyé nyilvánítottak. Ezenfelül ismert, hogy szabálysértési bírságokat is kiszabnak a Szabálysértési törvényben meghatározott *rend*

²⁰ Red Umbrella (2020): Sexual and reproductive health of sex workers: problems and needs.

megszegése, hangoskodás és zavar okozása tényállások alapján.

Ugyan a genderellenesség és a genderideológia egészen mostanáig nem volt a török nemi politika bevett fogalma, a társadalmi nem ellenes politika 2011-ig nyúlik vissza, amikor az iszlám, nacionalista, autoriter kormánypárt, az AKP elkezdte kikerülni a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó szabályozást, és abortuszellenes szabályokat alkotott, előtérbe helyezve az anyaságot és a hagyományos értékeket. A kormány meg akarta változtatni a terminológiát, bevezetve a „nemi igazságosság” fogalmát a nemek közötti egyenlőség helyett. Nemi igazságosság alatt azt értették, hogy a nemi szerepek Isten által adottak, és természetes kiegészítései egymásnak.

A nem heteroszexuális szex elleni kampány Törökország szinte minden régiójában megerősödött, és a transz szexmunkások gyakori áldozatai: razziákkal, szabálysértési bírságokkal és szexmunkát szolgáltató üzlethelyiségek bezárásával szembesülnek. A Red Umbrella Egyesület továbbra is kampányol a transz emberek hozzáféréseért a transz-specifikus, a szexuális és a reprodukciós jogokhoz. Ezenfelül a Red Umbrella támogatást nyújt olyan transz embereknek, akiknek elakadt a tranzíciójuk, akik nem tudnak hozzájutni a hormonokhoz vagy akik számos, operációt követő komplikációval szembesülnek, továbbá jogi tanácsot nyújt azoknak, akiket megbüntettek a szex áruba bocsátásáért vagy ezzel összekapcsolható cselekményekért.

A Covid-19-krízis tovább súlyosbította a transz emberek kiszolgáltatottságát, különösen a transz szexmunkás nőket. Sokaknak be kellett szüntetniük a munkát a kormányzati korlátozások miatt, ami csökkentette az ügyfelek vásárlóerejét, illetve a fertőzés átadásának kockázata miatt. A pandémia miatt Törökországban a bordélyokat is bezárták. A Covid-19-et megelőző utolsó évben csökkentették a bordélyok számát jogtalan kifogásokra hivatkozva, és nem engedték új bordélyok nyitását. Ilyen körülmények között a szexmunkások jobban kitéttek az állami erőszaknak, valamint az őket célzó bandáknak.

COVID-19-FELMÉRÉS²¹

A Red Umbrella közösségi felmérést végzett összesen 107 szexmunkás részvételével 2020 júliusa és októbere között a járvány hatása kapcsán. Ezek a fő megállapítások:

- A járvány hatása a szexmunkások gazdasági helyzetére: a résztvevők 64 százaléka nyilatkozta, hogy nem volt pénzügyileg felkészülve a járvány időszakára, 19 százalék nem volt felkészülve és 10 százalék volt részben felkészülve. A résztvevők közül 60 százalék nyilatkozta, hogy van tőlük függő személy (szülő, gyermek, házastárs, partner, barát stb.), míg 40 százalék nyilatkozott úgy, hogy nincs tőlük függő személy.
- A szexmunkások nagy része bevételkiesést szenvedett el a járvány alatt. A résztvevők közel fele nyilatkozta, hogy nagymértékű bevételkiesést (81–100 százalék) szenvedett el a járvány időszakában. Az összes transz nő és nem-bináris szexmunkás úgy nyilatkozott, hogy a jövedelme legalább 61 százalékkal csökkent.
- A szexmunkások az erőszak egy vagy több típusának voltak kitéve a járvány alatt. Az erőszak típusok, amelyeknek a transz nők és a nem-bináris szexmunkások ki voltak téve a járvány időszaka alatt, az előfordulás sorrendjébe rendezhve a következők: pszichikai erőszak (15 ember), szexuális erőszak (14 ember), szóbeli erőszak (14 ember), gazdasági erőszak (13 ember), nemmel összefüggő erőszak (13 ember), fizikai erőszak (8 ember) és online erőszak (4 ember).

²¹ Red Umbrella (2020b). *The effects of COVID-19 pandemic on sex workers.*

A hatóságok gyűlöletbeszédének eredményeként megnőtt az erőszakos esetek száma, különösen a transz szexmunkások ellen. A korlátozások és a karantén következtében azok a szexmunkások, akik nem tudtak az utcán dolgozni, kénytelenek voltak ezt az otthonukban megtenni. Ugyanakkor most lezárták az otthonukat, és annak a kockázatával szembesültek, hogy hajléktalanná válnak a járvány alatt. Megnőtt a szociális támogatás iránti igényük, és ugyan továbbították ezeket az igényeket az egyesület felé, sajnálatos módon az egyesület nem tudta támogatni őket, mert nem rendelkezett ilyen jellegű képességgel.

A Covid-19-krízis orvosi vészhelyzetet is előidézett. A transz emberek, különösen azok, akik a transzfóbia több mint egy formájával szembesülnek, kénytelenek voltak feketén dolgozó sebészekhez fordulni, és a műtéti beavatkozások eredményeként elszenvedett komplikációk száma megnőtt. A járvány alatt a kórházak nem biztosítottak a tranzícióval kapcsolatos szolgáltatást, és sok transz embernek várnia kellett, vagy a műtéteteket elképesztő áron, magán klinikákon végeztették el.

SZABÁLYOZÁSI JAVASLATOK

A TGEU és a Transvanilla felhívja a kormányokat / igazságügyi minisztériumokat / a többségi civil társadalmat és az emberi jogi szervezeteket a következőkre:

ÁLTALÁNOS INTÉZKEDÉSEK

- Szakemberek kiképzése (áldozatsegítők, rendőrök, bírók, civil szervezetek tagjai, egészségügyi dolgozók, tanárok stb.) a transz emberek és szexmunkások, beleértve a transz szexmunkások ellen irányuló diszkrimináció és erőszak megelőzésére és az arra adott válaszra, valamint az érzékeny és megfelelő támogatás nyújtására.
- Olyan közoktatási programok és iskolai tananyag fejlesztése és alkalmazása, melynek célja a transz emberek és más elnyomott csoportok elleni előítéletek felszámolása.
- A gyűlölet-bűncselekmények azonnali és kellő komolyságú kivizsgálása, valamint az áldozatok megfelelő eszközökkel történő bátorítása, hogy jelentsék a gyűlölet-bűncselekményeket.
- A gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó szabályozásba a nemi identitás belefoglalása, mint lehetséges motiváló előítélet.
- A végrehajtó hatalomban dolgozó hatósági személyek kiképzése a gyűlölet-bűncselekmények kivizsgálására, a transznemű áldozatokkal való együttműködésre és a bírósági ügyek lefolytatásának specifikus részére.

A nemek közötti különbségek kapcsán a transz embereket belefoglaló adatok gyűjtése, továbbá adatok gyűjtése az interszekcionális nemi alapú diszkriminációról és erőszakról, specifikus adatgyűjtés indítása a transz emberek között az oktatáshoz, munkához, egészségügyhöz, lakhatáshoz és igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésük kapcsán, együttműködve a helyi transz szervezetekkel.

RENDFENNTARTÁS ÉS BEBÖRTÖNZÉS

- Biztosítani kell, hogy az erőszak áldozatai/túlélői megfelelő jóvátételben részesülhessenek és jogorvoslathoz juthassanak, beleértve a kártérítést és a jogi segítséget, továbbá biztosítani kell, hogy az önszerveződő transz- és szexmunkáscsoportokat bevonják az áldozatok támogatásába és az erőszakellenes stratégiák kidolgozásába.
- Módszerek kidolgozása a rendőrség elszámoltathatóságának és átláthatóságának erősítésére, együttműködés a marginalizált, aránytalanul nagy rendőrségi felügyelet alatt álló csoportokkal a fentiek átültetésének ellenőrzése céljából.
- Irányelvek megalkotása a transz emberek méltósággal történő kezelése érdekében, lefedve a rendőrségi intézkedéseket, a testi motozást és a vallatást.

DEKRIMINALIZÁCIÓ

- A következő területek minden tekintetben történő dekriminalizációja: nemi identitás/ kifejezés, szexmunka, azonos neműek kapcsolata, droghasználat, HIV-nek való kitettség, annak nem felfedése és átadása, valamint testmódosító eljárások és kezelések.
- A közerkölcsre, háborgatásra, csavargásra és illendőségre vonatkozó gumiszabályok felülvizsgálata és lépések megtétele annak a transz emberekkel, beleértve a transz szexmunkásokat és egyéb marginalizált csoportokkal (például: faji/etnikai kisebbségek, hajléktalanok, szegények) szembeni aránytalan és szubjektív alkalmazásának megszüntetésére.
- A prostitúció, nemi identitás/kifejezés, HIV-fertőzött állapot és a droghasználattal kapcsolatos szabályszegések törlése a bűnügyi nyilvántartásból.

ADOMÁNYOZÓK

- Anyagi támogatás juttatása transz és szexmunkás szervezetek számára a közösségépítés, a közösségalapú kutatás és szolgáltatások, képzések, érdekképviselő és kampánytevékenységek támogatása céljából.

